

Reflectie op in TK debat aan bod gekomen indicatoren brede welvaart en mobiliteit

Inleiding

Deze bijlage geeft een reflectie op door de kamer genoemde indicatoren en indexen brede welvaart en mobiliteit, aangevuld met een aantal andere indexen en indicatoren rond brede welvaart en bereikbaarheid in binnenland en buitenland die mogelijk ook aan bod kunnen komen in vragen vanuit TK. Dit naar aanleiding van een toezegging van de Minister in het Tweede Kamerdebat van 30 maart jl.

De Kamer wordt in het najaar in het actieprogramma geïnformeerd over het gebruik van andere indicatoren zoals de brede welvaartsindicator, de MDI en de Duitse index toekomstvaardigheid.

Dit document is opgesteld door het Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid (KiM) naar aanleiding van een verzoek van IenW om vanuit inhoudelijk perspectief in te gaan op de vraag vanuit de TK. Daarbij geven we een korte reflectie op de mogelijke toepasbaarheid van de indicatoren en indexen, voor zover het mobiliteitsbeleid betreft. Dit doen we vanuit de context van ons onderzoek [Uitwerking van brede welvaart voor de monitoring en evaluatie van mobiliteitsbeleid | Notitie | Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid \(kimnet.nl\)](#) (Visser en Wortelboer, 2021). Daarin gaven we aanbevelingen om de set van indicatoren in de monitor Brede Welvaart aan te vullen met welvaartsaspecten van mobiliteit. Daar is inmiddels door CBS een start mee gemaakt; er kan jaarlijks overwogen worden om indicatoren toe te voegen, te verdiepen of te vervangen.

Indexen en indicatoren Brede Welvaart

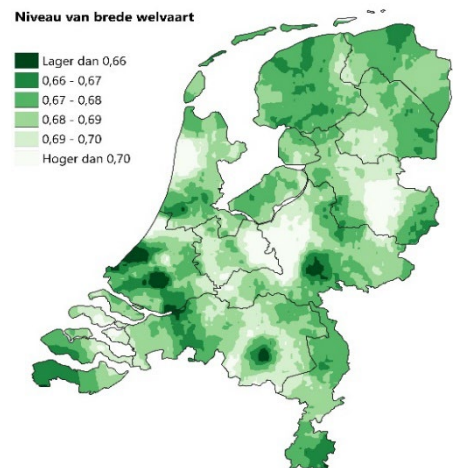
In de eerste plaats is informatie verzameld over de in het Tweede Kamerdebat genoemde indicatoren. Enkele van deze indicatoren worden aangehaald in het Rli advies Elke Regio Telt (zie ook onder). Daarnaast is op verzoek van IenW onderzocht of er nog andere vergelijkbare indicatoren zijn die niet worden genoemd in de kamervraag of in het advies.

Hieronder worden achtereenvolgens besproken:

- Brede Welvaartsindicator Universiteit Utrecht (i.s.m. RaboResearch) (genoemd in de bijlage van het Rli-advies)
- Multiple Deprivation indices (VK) – (genoemd in de bijlage van het Rli-advies)
- Der Zukunftatlas, Duitsland
- CBS regionale monitor Brede Welvaart (hoofdindicator uit Rli advies)
- Enkele bekende 'beyond GDP' indicatoren

De index in het kort

De Brede Welvaartsindicator (BWI) is een initiatief om een alternatieve welvaartsmaat te bieden voor het bbp. Het geeft tot op het niveau van provincies en arbeidsmarktregio's een indicator voor het **ervaren** brede welvaartsniveau. De BWI meet en weegt elf dimensies die het welzijn van Nederlanders weerspiegelen tot één indicator. Deze dimensies zijn: veiligheid, milieu, gezondheid, subjectief welzijn, balans tussen werk en privé, wonen, onderwijs, materiële welvaart, maatschappelijke betrokkenheid, sociale relaties en banen. Het BWI project is in 2016 begonnen in samenwerking met de afdeling RaboResearch van de Rabobank. In december 2016 werd de eerste Brede Welvaartsindicator gelanceerd, en sindsdien werken het BWI-team van Universiteit Utrecht en Rabo-Research samen om de BWI ieder jaar te vernieuwen en te verfijnen (UU, 2023).

Hoe wordt de index gebruikt of kan hij worden gebruikt?

O.b.v. deze indicator kan een analyse van de brede welvaart regionaal worden ingekleurd. De opstellers benadrukken ook het belang van een regionale aanpak. De dimensies moeten onderling in balans worden gezien en (door)ontwikkeld, passend bij de kracht en karakteristieken van de regio.

Hoe is indicator opgebouwd?

De indicator is opgebouwd uit meerdere, deels objectieve en deels belevings-indicatoren op 11 dimensies. De weging tot 1 indicator is gebaseerd op de waardering die Nederlanders binnen het Better Life Initiative van de OESO hebben gegeven aan de individuele dimensies. Dit levert een brede welvaartsscore op tussen de 0 en 1 die ook te berekenen is voor verschillende ruimtelijke schaalniveaus. Geen van de indicatoren heeft een directe relatie met bereikbaarheid. Alleen fijnstof als negatief effect van mobiliteit komt terug.

	Dimensies	Gewicht	Componenten met relatie bereikbaarheid
1	Veiligheid	0,92	-
2	Gezondheid	1,04	-
3	Inkomen	0,86	-
4	Persoonlijke ontwikkeling	0,97	-
5	Milieu	0,92	- fijnstof
6	Baanzekerheid	0,84	-
7	Wonen	0,92	-
8	Maatschappelijke betrokkenheid	0,67	-
9	Sociale relaties	0,87	-
10	Subjectief welzijn	1,14	-
11	Werk-privé balans	0,97	-

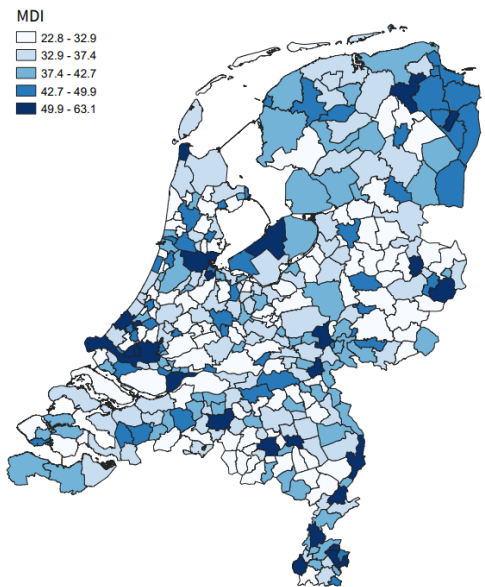
Mogelijke toepassing?

Een voordeel is dat de BWI zeer goed te begrijpen en te communiceren is. Het gaat helemaal over ervaren brede welvaart en er is zowel een totaalcijfer als een opsplitsing naar thema. De weging is onderbouwd. Het is de vraag of brede welvaart helemaal op de ervaring moet worden geënt. CBS hanteert in de Monitor Brede Welvaart (onderbouwd) een combinatie van objectieve en subjectieve elementen (zie ook hieronder). Ook in de BWI is de link met mobiliteit zwak. Gesteld wordt dat de effecten die ons handelen op brede welvaart 'elders' en 'later' hebben, onvoldoende duidelijk zijn; daarom is voor de BWI gekozen voor een beperking tot brede welvaart 'hier en nu' (Van Bavel et al., 2019). De indicator wordt verder doorontwikkeld, om daarmee het meten van brede welvaart steeds verder te verbeteren.

Multiple Deprivation Indices (Verenigd Koninkrijk)

De index in het kort

Meervoudige Deprivatie Indices (IoD) zijn veelgebruikte datasets in het Verenigd Koninkrijk om de **relatieve** deprivatie (een maatstaf voor armoede / behoeften waarin niet wordt voorzien) **van kleine gebieden** (plusminus 1500 inwoners) te classificeren. Het gaat om het in beeld brengen van gebieden met (grote) achterstanden op meerdere gebieden. Pon/Telos heeft recent een vertaling gemaakt naar de Nederlandse situatie. (Dagevos et al, 2022) op gemeenteniveau. Dat is grover dan de Engelse benadering.

Hoe wordt de index gebruikt / kan hij worden gebruikt?

De centrale overheid in het VK gebruikt de IoD's veel om programma's te richten op de meest achtergestelde gebieden. Op lokaal niveau wordt het gebruikt als bewijs bij de ontwikkeling van strategieën, om interventies te richten, en bij aanvragen voor financiering (meer info: technical report H1.3). Het meest logische lijkt het om een index als deze te gebruiken om invulling te geven aan rechtvaardigheidsdoelstellingen (investeren in meest achtergestelde gebieden).

Hoe is de index opgebouwd?

In de huidige Engelse Indices of Deprivation 2019 (IoD2019) worden zeven deprivatiedomeinen beschouwd en gewogen. De belangrijkste index is de MDI die bijna 33.000 gebieden rangschikt van meest (1) naar minst (32.800) gedepriveerd gebied. De domeinen zijn opgebouwd uit meerdere componenten. Deze meten veelal de ratio van de bevolking met risico op deprivatie op dat onderwerp (zoveel mogelijk objectief). T.a.v. bereikbaarheid gaat het om afstanden over de weg en betreft dus alleen nabijheid. De indicatoren binnen een domein worden gestandaardiseerd en gelijk gewogen. Weging over de domeinen is gebaseerd op de 'poverty' literatuur en robuustheid van indicatoren.

	Domein	Gewicht	Componenten met relatie bereikbaarheid, VK	NL
1	Inkomen	22.5%	-	-
2	Werkgelegenheid	22.5%	-	-
3	Onderwijs	13.5%	-	-
4	Gezondheid	13.5%	-	-
5	Criminaliteit	9.3%	-	-
6	Belemmeringen voor huisvesting en diensten	9.3%	4 van de 7 componenten, afstand over de weg tot postkantoor, basisschool, supermarkt en huisartsenpost). Overige componenten betaalbaarheid van wonen	-
7	Leefomgeving	9.3%	2 van de 4 componenten: verkeersongevallen en luchtkwaliteit	-

Mogelijke toepassing?

De IoD's gaan uit van (risico's op) achterstanden binnen gebieden. Ze focussen meer op achterstanden dan op gemiddelden. De meerwaarde t.o.v. de Brede Welvaartsindicator (zie boven) en de CBS-brede welvaartsmonitor (zie onder) vanuit het perspectief van mobiliteitsbeleid lijkt beperkt.

Der Zukunftsatlas (Duitsland)

De index in het kort

De Prognos Zukunftsatlas maakt een **ranking** van 400 districten en steden in Duitsland op basis van **statistieken** die iets zeggen over toekomstige kansen en risico's op economisch gebied

Hoe wordt de index gebruikt / kan de index worden gebruikt?

Uit de FAQ: "De toekomstatlas verschaft steden en districten, bureaus voor economische ontwikkeling, kamers van koophandel en industrie, investeerders in infrastructuur en onroerend goed en andere besluitvormers informatie over de positie van hun regio t.a.v. vestigingsklimaat en over waar actie moet worden ondernomen. De toekomstatlas kan toekomstgerichte strategieprocessen voor regionale ontwikkeling en economische promotie ondersteunen en als besluitvormingshulp voor investeringsprocessen dienen." De atlas/index kan een economische probleemanalyse onderbouwen. Goed om daarbij te zien dat het relatieve verschillen binnen Duitsland betreft. Er zal altijd een laagst scorende regio zijn.

Hoe is de index opgebouwd?

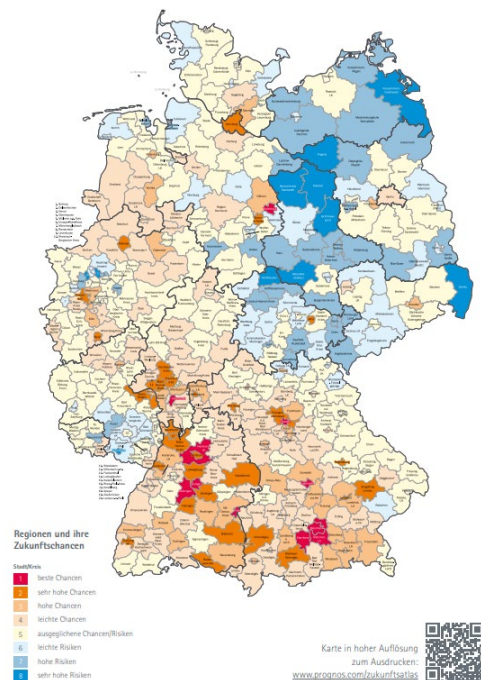
Onderstaande uitsnedes geven de indicatoren en de output van de Atlas. Relatie mobiliteit: bij het thema *Concurrentie en innovatie* is de kwaliteit van de infrastructuur meegenomen. De indicator is recent uitgebreid naar luchthavens en IC/ICE/EC treinen. Wat de indicator meet, is in de openbare documenten niet terug kunnen vinden.

INDIKATOREN UND IHRE ZUORDNUNG ZU DEN THEMENBEREICHEN UND DIMENSIONEN IM ÜBERBLICK:

	INDIKATOREN FÜR STÄRKE	INDIKATOREN FÜR DYNAMIK
 Demografie	<ul style="list-style-type: none">Fertilitätsratejunge Erwachsene	<ul style="list-style-type: none">BevölkerungsentwicklungWanderungssaldo junger Erwachsener
 Arbeitsmarkt	<ul style="list-style-type: none">ArbeitsplatzdichteArbeitslosenquoteAkademikerquotedigitale ImpulsgeberSchulabbrecherquoteunbesetzte Ausbildungsstellen	<ul style="list-style-type: none">Veränderung der ArbeitslosenquoteVeränderung der Akademikerquote
 Wettbewerb & Innovation	<ul style="list-style-type: none">BIP je BeschäftigtenGründungsintensitätFuE-Personal in der WirtschaftInvestitionsquote der IndustriePatentintensitätBeschäftigte in den deutschen ZukunftsbranchenUnternehmenskompetenzInfrastrukturindex: Erreichbarkeit Bundesautobahnen, ICE/IC/EC-Halt, Flughafen	<ul style="list-style-type: none">Veränderung BIPVeränderung GründungsintensitätVeränderung FuE-PersonalVeränderung Gesamtbeschäftigung
 Wohstand & soziale Lage	<ul style="list-style-type: none">in Bedarfsgemeinschaften lebende PersonenKaufkraftKriminalitätsratekommunale Schuldenlast	<ul style="list-style-type: none">Veränderung der in Bedarfsgemeinschaften lebenden Personen

Gesamtkarte

Zukunftsatlas
2022

Mogelijke toepassing?

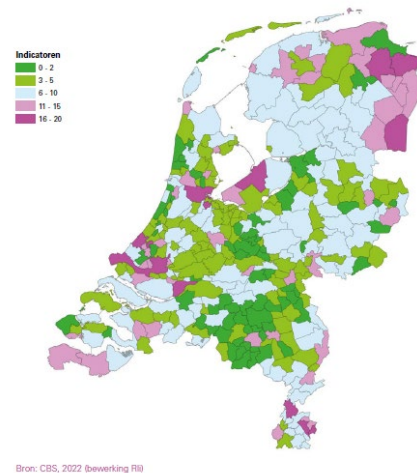
De index omvat economische aspecten gericht op later en is een soort kapitaalbenadering. De link met bereikbaarheid is zwak.

CBS Brede Welvaart regionale monitor

De index in het kort

De [regionale Monitor Brede Welvaart](#) van het CBS worden niet expliciet aangehaald in de kamervraag, maar vormt in Nederland wel een belangrijke uitwerking op regionaal niveau. Het Rli gaat in het rapport 'Elke regio telt' (2023) uit van de CBS brede welvaartsindicatoren van de regionale monitor brede welvaart en maakt een index van het aantal indicatoren waarop gemeenten (zeer) laag scoren. Een hoge score betekent hier een stapeling van achterstanden in een gemeente. Naast de regionale monitor brengt het CBS ook jaarlijks de landelijke Monitor Brede Welvaart uit. Deze geeft aan wat de huidige stand van de brede welvaart in Nederland is ten opzichte van de voorgaande jaren of in vergelijking met andere landen. Het belangrijkste verschil tussen de [landelijke monitor](#) en de [regionale monitor](#) is dat op regionaal niveau indicatoren voor de afstand tot voorzieningen (basisschool, café, sportvereniging, openbaar groen) een belangrijke rol spelen. Op nationaal niveau hebben gemiddelde afstanden tot voorzieningen weinig betekenis, maar op het niveau van wijken, buurten, of gemeenten is dat anders (CBS, 2023).

Figuur 1: Brede welvaart per gemeente, gemeten in aantallen indicatoren met een (zeer) lage score

Bron: CBS, 2022 (bewerking Rli)

Hoe wordt de index gebruikt / kan de index worden gebruikt?

De regionale monitor geeft mogelijkheid om de situatie in een regio op verschillende indicatoren te vergelijken met de situatie in andere regio's. Ook biedt het mogelijkheden om beleidsdoelstellingen (van overheden) te monitoren; de regionale Monitor Brede Welvaart is niet bedoeld of geschikt voor de evaluatie van beleid (CBS, 2022). De index wordt in het rapport van Rli gebruikt om te onderbouwen dat behalve de grootstedelijke gebieden van Nederland ook een aantal regio's buiten de economische centrumgebieden te maken heeft met een stapeling van achterstanden. Het rapport analyseert vervolgens welke mechanismen dat in stand houden en geeft o.a. advies om de investeringslogica te herzien. Van: 'sterker maken wat al sterk is' naar 'brede welvaart in alle regio's'

Hoe is de index opgebouwd?

Het CBS meet jaarlijks de brede welvaart in Nederlandse gemeenten, provincies en regio's aan de hand van de indicatoren die in onderstaande tabel worden weergegeven (CBS, 2023). Daarbij onderscheidt het CBS 'brede welvaart hier en nu' en 'brede welvaart later'. 'Brede welvaart elders' moet nog worden ingevuld. De indicatoren voor 'brede welvaart hier en nu' zijn verdeeld over thema's. De indicatoren zijn in ontwikkeling. Zo wordt in de volgende editie de afstand tot ov-halte toegevoegd (dit jaar). Zie onder een overzicht van de indicatoren in de meest recente [publicatie](#).

Dimensie	Thema	Indicator	
Brede welvaart 'hier en nu'	Welzijn	Tevredenheid met vrije tijd Tevredenheid met het leven	
	Materiële welvaart	Mediaan besteedbaar inkomen	
		Gezondheid	Levensverwachting bevolking Ervaren gezondheid
			Overgewicht
	Arbeid en vrije tijd	Personen met een of meer langdurige ziekten of aandoeningen	
		Tevredenheid met reistijd van en naar het werk	
		Hoogopgeleide bevolking	
		Brutoarbeidsparticipatie Nettoarbeidsparticipatie Werkloosheid Vacaturegraad	
	Wonen	Tevredenheid met woning	
		Tevredenheid met woonomgeving	

	<p>Samenleving</p> <p>Veiligheid</p> <p>Milieu</p>	<p>Afstand tot sportterrein</p> <p>Afstand tot basisschool</p> <p>Afstand tot café e.d.</p> <p>Vertrouwen in anderen</p> <p>Contact met familie vrienden of buren</p> <p>Vrijwilligerswerk</p> <p>Vertrouwen in instituties</p> <p>Geregistreerde misdrijven</p> <p>Aantal ondervonden delicten</p> <p>Vaak onveilig voelen in de buurt</p> <p>Natuur- en bosgebieden</p> <p>Emissies van fijnstof naar lucht</p> <p>Kwaliteit van zwemwater kustwateren</p> <p>Kwaliteit van zwemwater binnenwateren</p> <p>Broeikasgasemissies per inwoner</p> <p>Afstand tot openbaar groen</p> <p>Natuurgebied per inwoner</p>
<p>Brede welvaart 'later'</p>	<p>Economisch kapitaal</p> <p>Natuurlijk kapitaal</p> <p>Menselijk kapitaal</p> <p>Sociaal kapitaal</p>	<p>Mediaan vermogen van huishoudens</p> <p>Gemiddelde schuld per huishouden</p> <p>Natuur- en bosgebieden</p> <p>Emissies van fijnstof naar lucht</p> <p>Groen-blauwe ruimte exclusief reguliere landbouw</p> <p>Bebouwd terrein</p> <p>Particuliere zonne-energie</p> <p>Ervaren gezondheid</p> <p>Hoogopgeleide bevolking</p> <p>Sociale cohesie</p>

Mogelijke toepassing?

De CBS regionale monitor Brede Welvaart (en ook de landelijke monitor Brede Welvaart) zijn vrij breed bekend. Onder andere het KiM, maar ook de afdeling Monitoring en Evaluatie van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en andere partijen dragen bij aan versterking van de set indicatoren. De regionale monitor houdt al rekening met nu en later, doorontwikkeling naar elders zal nog plaatsvinden. De link met bereikbaarheid is nu nog relatief zwak, maar kan eventueel met het toevoegen van bereikbaarheidsindicatoren worden versterkt. Gedeeltelijk door met CBS samen te werken, maar ook door de indirecte bijdrage van bereikbaarheid aan de CBS-indicatoren in beeld te brengen.

Enkele (andere) bekende internationale indexen 'Beyond GDP'

Deze indicatoren maken geen onderdeel van de oorspronkelijke vraagstelling om te kijken naar 3 specifieke indicatoren en hun mogelijke toepassing voor beleid van het Ministerie van IenW. De hier genoemde indicatoren zijn gebaseerd op een niet-uitputtende beknopte zoekactie om een indicatie te krijgen van mogelijk andere relevante indexen gerelateerd aan brede welvaart.

Human Development Index

De Verenigde Naties hebben de Human Development Index (HDI) in het leven geroepen als alternatieve indicator voor de beoordeling van de ontwikkeling van een land, waarbij de nadruk ligt op mensen en hun capaciteiten in plaats van op economische groei alleen.

Opbouw:

- Gezondheid: levensverwachting bij de geboorte
- Onderwijs: gemiddelde aantal jaren onderwijs voor volwassenen van 25 jaar en ouder en het verwachte aantal jaren onderwijs voor kinderen van schoolgaande leeftijd
- Levensstandaard: BNI per hoofd van de bevolking

Een logaritme van het BNI weerspiegelt het afnemende belang van inkomens naarmate het BNI toeneemt. De drie dimensies worden vervolgens samengevoegd in een samengestelde index.

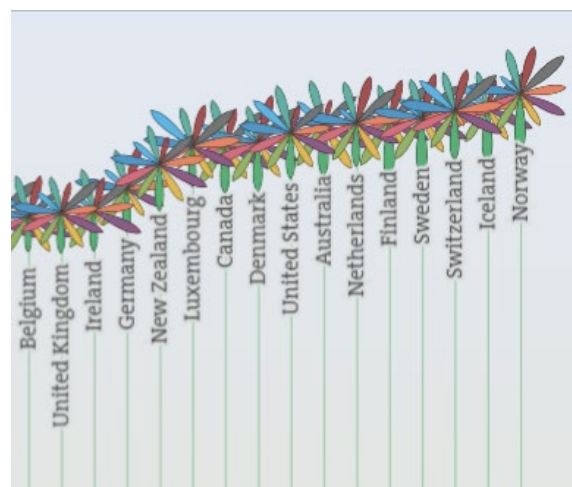
HDI rank	Country	Human Development Index (HDI)	Planetary pressures-adjusted HDI (PHDI)		
		Value	Value	Difference from HDI value (%)	Difference from HDI rank
		2021	2021	2021	2021
Very high human development					
1	Switzerland	0,962	0,796	17,3	-7
2	Norway	0,961	0,734	23,6	-34
3	Iceland	0,959	0,633	34,0	-91
4	Hong Kong, China (SAR)	0,952
5	Australia	0,951	0,637	33,0	-87
6	Denmark	0,948	0,803	15,3	0
7	Sweden	0,947	0,803	15,2	1
8	Ireland	0,945	0,682	27,8	-58
9	Germany	0,942	0,804	14,6	4
10	Netherlands	0,941	0,745	20,8	-18

Better Life Index

De Better Life Index (BLI) van de OESO biedt een vergelijking van de ingrediënten voor het welzijn van mensen over 11 "thema's" voor 41 landen. Voor elk van de onderwerpen worden één tot vier indicatoren gebruikt. De Brede Welvaart indicator van UU heeft de BLI-indeling overgenomen.

Opbouw:

- materiële levensomstandigheden (huisvesting, inkomen, banen)
- levenskwaliteit (gemeenschap, onderwijs, milieu, bestuur, gezondheid, levenstevredenheid, veiligheid en evenwicht tussen werk en privéleven).

Happy planet index

De Happy Planet Index is een index van de New Economics Foundation die aangeeft, hoe gelukkig inwoners van de diverse landen ter wereld zijn. 176 van de circa 195 onafhankelijke landen zijn in het onderzoek opgenomen. Bij de berekening van de plaats op de index is uitgegaan van verschillende factoren, waaronder de ecologische voetafdruk, die uitdrukt hoeveel middelen zoals brandstoffen gemiddeld door de inwoner van een land worden verbruikt. Een sterk vereenvoudigde conceptuele versie van de gebruikte formule luidt:

$HPI = (\text{levenstevredenheid} \times \text{levensverwachting}) / \text{ecologische voetafdruk}$. Opvallend is dat door het meenemen van de ecologische voetafdruk Zuid-Amerikaanse landen veel beter scoren dan in andere indexen.

TOP 10 COUNTRIES					
1	COSTA RICA	62.1	6	PANAMA	57.9
2	VANUATU	60.4	7	JAMAICA	57.9
3	COLOMBIA	60.2	8	GUATEMALA	57.9
4	SWITZERLAND	60.1	9	HONDURAS	57.7
5	ECUADOR	58.8	10	URUGUAY	57.5

Mogelijke toepassing?

Deze indicatoren zijn vooral gericht op het vergelijken van landen. De indexen zijn abstract en geven niet direct informatie t.a.v. mobiliteit en bereikbaarheid. Nederland doet het relatief goed op de HDI en de BLI, de indexen die gericht zijn op 'Hier en Nu'. Net als andere westerse landen, doet Nederland het minder goed wanneer de ecologische voetafdruk mee wordt gewogen. Bij de verschillende indexen is sprake van een verschillende *weging* van *huidige* brede welvaart versus brede welvaart *later* (natuurlijk kapitaal). Voor mobiliteit en bereikbaarheid hangt dit samen met de *weging* van bereikbaarheid nu versus negatieve ecologische effecten op lange termijn.

Gebruikte bronnen:

- CBS (2023). Regionale brede welvaart 2022. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/diversen/2023/regionale-brede-welvaart-2022>
- CBS (2022). Monitor brede welvaart. <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2022/20/monitor-brede-welvaart>
- CBS (2022). Regionale monitor brede welvaart. <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart>
- Dagevos, J., F. Bijster, J. Janssen, J. Kroeze & S. Paenen (2022). Werelden van verschil. Achterstandsproblematiek in Nederland in kaart gebracht. Publicatienummer 220120-01. Tilburg: Het Pon & Telos
- Ministry of Housing, Communities and local Governments , The English Indices of Deprivation 2019 Research report
- Ministry of Housing, Communities and local Governments, The English Indices of Deprivation 2019, Frequently Asked Questions (FAQs), 2019
- Prognos, Prognos Zukunftsatlas 2022, Das Ranking für Deutschlands Regione. Rapport en FAQ. <https://www.prognos.com/de/faq-zukunftsatlas-2022>
- RLi (2023). Elke regio telt! <https://www.rli.nl/publicaties/2023/advies/elke-regio-telt>
- The Department for Levelling Up, Housing and Communities (DLUHC), Consultation outcome, Indices Futures: Updating the English Indices of Deprivation (IoD) – consultation, Updated 22 December 2022
- Universiteit Utrecht / Rabo Research, Brede Welvaartsindicator 2019
- Universiteit Utrecht (2023). Brede Welvaartsindicator. <https://www.uu.nl/onderzoek/instituties-voor-open-samenlevingen/brede-welvaartsindicator/over-de-bwi>
- Van Bavel, B., S. Hardeman & A. Rijpma (2019). Vervolgstappen voor integrale welvaartsmeting. <https://esb.nu/vervolgstappen-voor-integrale-welvaartsmeting/>
- Visser, J. en P. Wortelboer-van Donselaar (2021). Uitwerking van brede welvaart voor de monitoring en evaluatie van mobiliteitsbeleid. KiM, Den Haag.